

ISSN 1999-4214 (print)
ISSN 2957-5095 (online)

ЕУАЗИЯ ГУМАНИТАРЛЫҚ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

ЕВРАЗИЙСКОГО
ГУМАНИТАРНОГО
ИНСТИТУТА

BULLETIN

OF THE EURASIAN HUMANITIES
INSTITUTE

№4/2022

Жылына 4 рет шығады
2001 ж. шыға бастаған

Выходит 4 раза в год
Начал издаваться с 2001 г.

Published 4 times a year
Began to be published in 2001

Астана, 2022

Бас редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, филология ғылымдарының кандидаты,
Астана, Қазақстан

Жауапты редактор **Алимбаев А.Е.**
Еуразия гуманитарлық институтының доценті, философия докторы (PhD)
Астана, Қазақстан

Редакция алқасы

Аймұхамбет Ж.Ә.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Ақтаева К.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Мицкевич атындағы Польша университеті, Познань, Польша
Әбсадық А.А.	филология ғылымдарының докторы, профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Бредихин С.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Солтүстік Кавказ федералды университеті, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	филология ғылымдарының кандидаты, доцент Ә. Бөкейхан атындағы университеті, Семей, Қазақстан
Ермекова Т.Н.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан
Есиркепова К.Қ.	филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай, Қазақстан
Жүсіпов Н.Қ.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Торайғыров университеті, Павлодар, Қазақстан
Курбанова М.М.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Алишер Навои атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті, Ташкент, Өзбекстан
Қамзабек Д.	ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Астана, Қазақстан
Құрышжан Ә.	филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Ханкук шетелтану университеті, Сеул, Оңтүстік Корея
Онер М.	философия докторы (PhD), профессор, Эгей университеті, Измир, Туркия
Пименова М.В.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Шет ел тілдері институты, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазан федералды университеті, Қазан, Татарстан, РФ

Редакцияның мекенжайы: 010009, Астана қ., Жұмбаев даңғ., 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сауім: ojs.egi.kz

Еуразия гуманитарлық институтының Хабаршысы.

Меншіктенуші: «Еуразия гуманитарлық институты»

Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке қойылды. Тіркеу № KZ92VPY00046970 17.03.2022

Басуға 30.11.2022ж. қол қойылды. Пішімі 60*84 1\8. Қағаз офсеттік Көлемі.

БТ. Таралымы 200 дана. Бағасы келісім бойынша. Тапсырыс № 89

«Ақтаев У.Е.» баспасында басылып шықты

© Еуразия гуманитарлық институты

Главный редактор **Дауренбекова Л.Н.**
Кандидат филологических наук, доцент Евразийского гуманитарного института,
Астана, Казахстан

Ответственный редактор **Алимбаев А.Е.**
Доктор философии (PhD), доцент Евразийского гуманитарного института,
Астана, Казахстан

Редакционная коллегия

Аймухамбет Ж.А.	доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Актаева К.	доктор филологических наук, профессор, университет имени Адама Мицкевича, Познань, Польша
Абсадық А.А.	доктор филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Бредихин С.Н.	доктор филологических наук, профессор, Северо-Кавказский федеральный университет, Ставрополь, РФ
Гайнуллина Ф.А.	кандидат филологических наук, доцент университет имени А. Бокейхана, Семей, Казахстан
Ермекова Т.Н.	доктор филологических наук, профессор, Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан
Есиркепова К.К.	кандидат филологических наук, профессор, Костанайский региональный университет имени А. Байтурсынова, Костанай, Казахстан
Жусипов Н.К.	доктор филологических наук, профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан
Курбанова М.М.	доктор филологических наук, профессор, Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы имени Алишера Навои, Ташкент, Узбекистан
Камзабек Д.	академик НАН РК, доктор филологических наук, профессор, ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
Курышжан А.	кандидат филологических наук, профессор, Университет иностранных языков Ханкук, Сеул, Южная Корея
Онер М.	доктор философии (PhD), профессор, Эгейский университет, Измир, Турция
Пименова М.В.	доктор филологических наук, профессор, Институт иностранных языков, Санкт-Петербург, РФ
Сайфулина Ф.С.	доктор филологических наук, профессор, Казанский федеральный университет, Казань, Татарстан, РФ

Адрес редакции: 010009, г. Астана., пр. Жумабаева, 4
Телефон/факс: (7172) 561 933; E-mail: eagi.vestnik@gmail.com, Сайт: ojs.egi.kz

Вестник Евразийского гуманитарного института.
Собственник: «Евразийский гуманитарный институт».
Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан Комитет информации постановлено на
переучет № KZ92VPY00046970 17.03.2022
Подписано в печать 30.11.2022ж. Формат 60*84 1/8. Бум.
Типогр. Тираж 200. Цена согласовано. Заказ № 89
Напечатано в издательстве «У.Е. Актаева»

Chief Editor **Daurenbekova L.N.**

*Candidate of Philological Science, Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan*

Editor-in-Chief **Alimbayev A.E.**

*Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor of the Eurasian Humanities Institute,
Astana, Kazakhstan*

Editorial Board

- Aimuhambet Zh.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Aktayeva K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Poznan Adam Mitskevich University, Poznan, Poland
- Absadyk A.A.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Bredikhin S.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, North-Caucasus Federal University, Stavropol, RF
- Гайнуллина Ф.А.** Candidate of Philological Sciences, Associate Professor Alikhan Bokeikhan University, Semey, Kazakhstan
- Yermekova T.N.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kaz. National Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
- Yesirkepova K.K.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Kostanay Regional University named after A.Baitursynov, Kostanay, Kazakhstan
- Zhusipov N.K.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan
- Kurbanova M.M.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoyi, Tashkent, Uzbekistan
- Kamzabek D.** Academician of NAS RK, Doctor of Philological Sciences, Professor, L.N. Gumilyov ENU, Astana, Kazakhstan
- Kuryshzhan A.** Candidate of Philological Sciences, Professor, Hankuk University of Foreign Studies Seoul Korea
- Oner M.** Doctor of Philological (PhD), Professor, Aegean University, Izmir, Turkey
- Pimenova M.V.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Foreign Languages Institute, St-Petersburg, RF
- Seifullina F.S.** Doctor of Philological Sciences, Professor, Kazan Federal University, Kazan, Tatarstan, RF

*Editorial address: 010009, Astana., 4, Prospect
Zhumabayev Tel/Fax: (7172) 561 933: E-mail:
eagi.vestnik@gmail.com, Caïm: ojs.egi.kz*

Bulletin of the Eurasian Humanities Institute.

Owner: «Eurasian Humanities Institute».

The Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan Information Committee decided to re-register No.KZ92VPY00046970 17.03.2022

Signed for printing 30.11.2022 Format 60*84 1/8. Paper.

Printing house Circulation 200. Price agreed. Order No. 89

Printed in the publishing house of «U.E. Aktaev»

©Eurasian Humanities Institute

МАЗМҰНЫ-СОДЕРЖАНИЕ-CONTENTS

ТІЛБІЛІМІ–ЯЗЫКОЗНАНИЕ – LINGUISTICS

ӘБДІРӘСІЛОВ Е.Қ., ДӘУРЕНБЕКОВА Л.Н., ЖУНИСОВА Ж.Ә.	Қуғын-сүргін (репрессия) тақырыбына қатысты терминдердің мазмұндық, құрылымдық ерекшеліктері.....	7
БЕГИМОВА Г.А., БАЙБОСЫН Ә.М.	Абай облысындағы түр-түс мәнді топонимдер.....	17
BISMILDINA D., KAMIEVAG., SANDYBAYEVA A.T.	History of television language research in kazakh linguistics.....	25
КЕНЖАЛИНҚ.К., БАЛТАБАЙ Д.Ә.	Кірме сөздердің семантикалық сипаты («шежіре-и теракиме» еңбегі негізінде).....	37
СЕРКЕБАЕВА Г.Ы., БОРАНБАЕВ С.Р.	«Кодекс куманикус» қолжазбасындағы үстеулердің лексика-грамматикалық сипаты.....	47
ТАУБАЛДИЕВ М.Е., ҚҰЛМАНОВ С.	Тіркесті терминдерді аудару мәселелері (Қазақ тележурналистика саласының материалдары негізінде).....	55
ТҰЯҚБАЕВА Р.Р., АШЕНОВА А.Т., ТОЙБЕКОВА С.Р.	Қазақ тілін үйретуде фольклордың маңызы.....	71
ЧУЛАКОВА З.У., ЖУРАВЛЕВА Е.А.	Принципы и способы формирования имени бренда (на примере наименований казахстанских брендов алкогольной продукции).....	81

ӘДЕБИЕТТАНУ – ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ – LITERATURE STUDIES

БАЙТАНАСОВА Қ.М., ҚАСЕН А.Т., СЕЙПУТАНОВА А.Қ.	Қазақ батырлық ертегілеріндегі «ғажайып туу» мотивінің қызметі.....	90
ЕРЛАНОВА А.Е.	Мәшһүр Жүсіптің ағартушылық бағыттағы өлеңдерінің поэтикасы.....	102
ЕРСАИНОВА А.Б.	Сәбит Мұқановтың әдеби – ғылыми шығармашылығы.....	110
ЖАМАНКОЗОВА А.Т., ЗАГАТОВА С.Б., ТУСУПБЕКОВА М.Ж.	Эмоциональная рефлексия как опыт эстетического анализа в романе А.Нурманова «Гибель кулана».....	118
ЖАНБЕРШИЕВА Ұ.Н., ОРАЛОВА Г.С.,	Сыр еліндегі киелі нысандар жайлы аңыздар.....	126
ЗНАКУЛАҮЕВ А.М., ТАКИРОВ С.У., СОҮЛЕМЕЗ О.	Historical discourse and allusion.....	134
ЖЕТІБАЙ Р.Қ.,	Ж. Нәжімеденов прозасындағы психологизм көрінісі	147

КЕНБАЕВА А.З., ПАНГЕРЕЕВ А.Ш., МАМБЕТОВА Г.Ж.	Функции топонимов в эпосе «Едиге» (на материале казахской, каракалпакской и татарской национальных версий).....	155
КУРМАНГАЛИЕВА Г.Т., КАРТАЕВА А.М.	Абайтану ғылымының қалыптасу тарихы.....	166
KRUGLIK J., KOBZHASSAROVA S.T., ZHUMSAKBAYEV A.T.	The principle of historicism in the works of A. Kekilbayev.....	173
SARSEMBAYEVA S., AITUGANOVA S.Sh	Poetics of the literary simulacrum.....	180

**ТІЛ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ – МЕТОДИКА
ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ – METHODOLOGY OF
TEACHING LANGUAGE AND LITERATURE**

ЖОРОКПАЕВА М.Д., ОРАЛБЕКОВА А.А., ШАДИЕВА. Н.Х.	Медициналық жоо-да қазақ шетел студенттерін оқытудағы оқытушының кәсіби-педагогикалық қызметінің ерекшелігі.....	187
---	--	-----

ҒАЛЫМ. ТҮЛҒА. ҚАЙРАТКЕР

ДӘУРЕНБЕКОВА Л.Н.	Амангелді Құсайынұлының білім берудің ұлттық моделін қалыптастырудағы ұстанымы.....	198
-------------------	--	-----

М.Д. ЖОРОКПАЕВА¹

А.А. ОРАЛБЕКОВА²

Н.Х. ШАДИЕВА³

Семей медицина университеті, Семей, Қазақстан^{1,2}
Еуразия гуманитарлық институты, Астана, Қазақстан³
(e-mail: miramgul.zhorakpaeva@mail.ru¹, aysara.oralbekova@bk.ru², nur.shad@mail.ru³)

МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖОО-ДА ҚАЗАҚ ШЕТЕЛ СТУДЕНТТЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ ОҚЫТУШЫНЫҢ КӘСІБИ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Аңдатпа. Мақалада ЖОО-ғы медициналық білім алып жатқан шетел студенттерін оқытудағы оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері, сондай-ақ оқытудың жаңа формалары сипатталған. Осы бағыт аясында авторлар осы мәселеге талдау жүргізе отырып, жоғары оқу орындарындағы оқытушы жұмысының барынша сәтті болуы, оқытушының лингвоэтносоциумды педагогикалық басқару әдістерін қаншалықты шығармашылық жағынан қолданатындығына байланысты екенін анықтады. Медициналық университеттерде кезкелген пәнді студенттердің болашақ мамандығымен байланыстыра отырып оқыту өте маңызды болып табылады. Осыған байланысты, біріншіден, бұл әдіс медицина ғылымының тілінде оқыту студенттер үшін жетекші ынталандырушы факторға айналады. Екіншіден, кәсіби қарым-қатынас шекарасын кеңейтеді, шетелдік адамның қазақ қоғамына енуіне ықпал етеді, яғни социопсихологиялық мәселелерді шешуді жеңілдетеді. Сондай-ақ, мақалада халықаралық студенттерді бейімдеудің психологиялық, әлеуметтік, этникалық негізгі әдістері қарастырылады. Шетелдік студенттерді қазақ студенттерімен бірге академиялық топтарда оқытудың ұтымды жақтары көрсетіледі. Бұл, ең алдымен, шетелдік студенттердің университеттің ішкі тәртіптерімен жақын танысуына, жаңа әлеуметтік-мәдени орта құндылықтарын тезірек меңгеруіне ықпал етеді. Шетелдік студенттерді оқу-тәрбие процесіне белсенді тарту студенттің жеке тұлғасын қалыптастырады. Сондай - ақ, мақалада шетелдік студенттердің болашақ мамандықтарын терең игерудегі негізгі құралдардың бірі болып табылатын қазақ тілін үйренуге деген ынталарын арттыру мәселесі де көтерілді. Сонымен қатар медициналық жоғары білім беру мекемелерінде оқытуда делдалдық тілді қолданудың ерекше маңыздылығы мен артықшылықтары да аталып өтеді. Мақала авторлары бұл сұрақтарды медициналық университеттегі шетелдік студенттермен ұзақ мерзімді педагогикалық тәжірибеге сүйене отырып қарастырады.

Түйін сөздер: шетелдік білім алушылар, педагог-лингвистердің тәжірибесі, толерантты сананы қалыптастыру, медицина ЖОО, педагогикалық басқару дағдылары, коммуникативтік құзыреттілік, делдал тіл, бейімделу.

Кіріспе. Еліміздің жоғары білімін әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялау, шетелдік студенттерді қабылдаумен тығыз байланысты. Шетелдік студенттерді университеттерге қабылдау – елдегі жоғары білімнің дамуының негізгі элементі. Сондай-ақ білім беру қызметтерінің жоғары сапасы әлемдік және халықаралық нарықтағы тартымдылықтың кепілі болып табылады. Соңғы онжылдықта Қазақстандық білім беру экспортының тез өсуі, Қазақстан университеттеріндегі шетелдік студенттер санының көбеюі, мемлекеттер арасындағы білім беру саласындағы ынтымақтастық туралы екіжақты

келісімдер, ғылым мен мәдениет, академиялық алмасу туралы университеттер арасындағы келісімдер, бұлардың барлығы әлемдік қоғамдастыққа белсенді интеграцияланудың көрінісі. Ал Қазақстанда оқитын шетелдік студенттер санының өсуі елдің әлемдік қауымдастыққа қаншалықты енгенінің белгісі. Осы ретте шетелдік білім алушыларға білім беретін оқытушылардың да оқу үрдісін жоғары деңгейде ұйымдастыра алатын білікті маман болуы аса маңызды.

Шетелдік студенттердің бейімделу мәселесі қашан да көптеген зерттеушілердің назарын аударуда. Жаңа мәдени ортаға тап болған адам, барынша бейімделуге мүмкіндік беретін жаңа әлеуметтік мінез-құлық дағдыларын игеруді қажет ететініне күмән жоқ. Бұл үрдісте оқытушының, әсіресе, қазақ тілі пәні оқытушысының шет тілі пәні маманы ретіндегі рөлі жоғары. Осылайша оқу үрдісін тиімді ұйымдастырудың жолдары, шетелдік студенттердің этнопсихологиялық және этномәдени сипаттағы ерекшеліктері, олардың толерантты санасын қалыптастырудың аспектілері, жергілікті қазақ қоғамын таныстыру үрдісіндегі әлеуметтік-мәдени ортаның сипаты сынды сұрақтарға жауап беру аса өзекті болып табылады.

2010 жылы Қазақстан Болон үрдісіне түпкілікті қосылуы – еліміздегі білім беру қызметтерінің халықаралық нарығына басқа елдермен бәсекелесуге мүмкіндік берді. Алайда, алғашқы шетелдік студенттер медициналық білім алу үшін 1990-шы жылдары Болон декларациясына қол қойылғанға дейін Қазақстанға келе бастады. Семей медицина университеті шетелдік студенттерді ағылшын тілінде оқытуды бастап, осы уақытқа дейін айтарлықтай тәжірибе жинақтаған еліміздің алғашқы медициналық жоғары оқу орны атанды. Соңғы жылдары Үндістан мен Пәкістаннан келген шетелдік студенттер ағынының артуы байқалуда. Бұл университеттің халықаралық деңгейдегі беделінің жоғарылағанын көрсетеді және жоғары оқу орны үшін де, жалпы ел үшін де экономикалық пайда әкеледі [1].

Қазақстанға алғаш келген шетелдік студенттер тілдік қиындықтармен қатар өзге де мәселелерге тап болады. Олардың көпшілігі әлеуметтік-мәдени және білім беру жүйесіне қатысты бейімделу қиыншылықтарына тап болды. Баженов Д.В., Иванов А.Г., Мирзоева В.М. сынды ғалымдар өз еңбектерінде шетелдік студенттердің бейімделу кезеңі көптеген әлеуметтік-экономикалық, мәдени, діни, медициналық-биологиялық және лингвистикалық факторлар есебінен кейде бірнеше жылға созылатынын атап өтеді [2, 71]. Сол себепті шетелдік студенттердің жаңа қоғамға барынша ауыртпалықсыз енуіне жағдай жасау аса маңызды. Олардың жат елде еркін әрекет ете білуіне, оқу мен тұрмыстық мәселелерден тыс қоғамның барлық аясына белсене араласуына мүмкіндік беретіндей орта қалыптастыру керек. Басты мақсат - кәсіби медициналық білім алып ғана қоймай, қазіргі қоғамның медицина қызметкерлеріне қоятын гуманистік талаптарына сәйкес бола білу қажет.

Әдістеме мен зерттеу әдістері. Қазақ тілін шет тілі ретінде оқытуға қатысты жүргізілген зерттеулердің басым бөлігі - қоғам қайраткерлері, ЖОО-да білім беретін оқытушылар, педагог ғалымдардың еңбектері. Олардың басым бөлігі баспасөз беттерінде жарияланған мақалалар мен диссертациялық жұмыстар. Оның ішінде, медициналық ЖОО-дағы студенттерге қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту бойынша зерттелген еңбектер көлемі аз деуге болады. Шетелдік студенттердің жаңа қоғамға бейімделу ерекшеліктеріне қатысты мәліметтер, аталған тақырыпты зерттеуде өте құнды болып табылады. Әрбір қазақ тілі пәні оқытушысы шетелдік студенттердің жаңа ортаға бейімделу үрдісіндегі кездесетін қиыншылықтары мен мәдени мінез-құлық ерекшеліктерін ескере отырып, кәсіби-педагогикалық үдерісін ұйымдастырғаны абзал. Сондай-ақ, жинақталған деректерді саралау кезінде отандық ғалымдардың еңбектерінен тыс, шетел ғалымдарының жұмыстары да есепке алынды.

Қазақ тілінің оқытудың бағыттары жайлы Жусанбаева С., Күзекова З., Әлімбек Г., Жарқынбекова Ш. [4, 32] сынды ғалымдардың еңбектерінде кеңінен айтылған. Аталған

тақырыптың теориялық-методологиялық негізіне психолінгвистика, биомедициналық этика, қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың әдістемелік тұжырымдамалары қатысты еңбектер де қарастырылды. Қазақ тілін оқытудың әдістемелік тұжырымдамаларына қатысты С.Рахметова «Қазақ тілін оқыту методикасы» еңбегінде жалпы қазақ тілін оқыту әдістемесінің методологиялық, лингвистикалық ұстанымдарын, оқытудың әдіс-тәсілдері, жалпы дидактикалық ұстанымдары ашып көрсеткен. Ж.Б. Қоянбаев, Р.М. Қоянбаев «Педагогика» атты ғылыми еңбегінде педагогтың студенттермен қарым-қатынасының шарттары, оқу іс-әрекетінің жеке тұлғаны қалыптастырудағы әсеріне қатысты маңызды мәліметтер айтылған.

Шетел студенттеріне білім берудегі, олардың жаңа тілді меңгерудегі негізгі ынталандырушы фактордың, коммуникативтік қажеттіліктердің рөлі жайында Л.П.Клобукова, И.А. Пугачев А.Н.Шукин сынды ғалымдар еңбектерінің маңызы зор [4]. Баженов Д.В., Иванов А.Г., Мирзоева В.М., Трубникова Т.И., Фомина Т. К., Митрофанова О.Д. сынды ғалымдар еңбектерінде аталған тақырыпқа тікелей қатысты, медициналық мамандықта білім алушы студенттермен жұмыс жасау ерекшеліктеріне кеңінен тоқталған [2,6, 8, 9].

Талқылау мен бақылау. Көптеген жылдар бойы Семей медицина университетінің жалпы білім беретін пәндер кафедрасы Үндістан, Пәкістан мемлекеттерінен келген студенттермен жұмыс істеп келеді. Үнді мен Пәкістан студенттерінің мінез-құлқы, ұлттық-мәдени ерекшеліктерін сипаттау өте қиын, өйткені үнді, пәкістан жері көптеген субмәдениеттерге бай. Қазақстан сияқты Үндістанда да тілдері мен мәдениеттері сан алуан этнос өкілдері өмір сүруде, сондықтан көптеген мәселелер, соның ішінде этносаралық қатынастар екі ел үшін де өзекті болып табылады. Бақылауларымызға сүйенсек, үнді мен пәкістандықтар көбінесе білім беру үрдісінде және күнделікті өмірде де діни негізде оқшауланатынын көруге болады. Сонымен қатар, лингвистикалық және мәдени тұрғыдан алғанда, Үнді, пәкістандық студенттер арасында, бір жағынан, қазақ тілі мен қазақ мәдениетін меңгеруде үлкен жетістіктерге жеткен белсенді студенттер, екінші жағынан, басқа елдің мәдениетін қабылдаудан тартыншақтанған прагматиктер байқалады. Сондай-ақ, осы этномәдениет өкілдерінің бір арада шоғырлануы, олардың диаспорасындағы өзара қарым-қатынасты жеткілікті түрде қамтамасыз еткенімен, қазақ тілін тез меңгеруге теріс әсер етуі мүмкін екенін есте ұстаған жөн. Көптеген жылдар бойында үнді студенттерінің жергілікті қазақ немесе өзге ұлт өкілдері студенттерінен бөлек жеке бір топта білім алуы, қазақ тілін тездетіп үйрену үрдісін тежеді десек болады. Ал керісінше, аралас топтардың, яғни бірнеше ұлт өкілдерінен құралған топтардың пайда болуы, тек тіл үйренудегі жетістіктерге ғана емес, сондай-ақ студенттердің жаңа ортаға бейімделу жағдайына да оң әсерін тигізгені анық.

Оқу процесін ұйымдастыру барысында студенттердің коммуникативті немесе коммуникативті емес типтеріне қарай ажырата отырып ұйымдастырудың маңызы өте зор. Коммуникативті типке жататын (экстриверттер, қарым-қатынасқа оңай түсетін, топтық іс-әрекетке, ұжымда жұмыс істеуге бейім, рөлдік ойындарға қуана қатысатын, тіл үйренуге деген ынтасын белсенді түрде көрсететін) немесе коммуникативті емес (тілдік материалды талдауға бейім интроверттер, ережелерді, тапсырмаларды өздік орындауға бейім, қарым-қатынасқа құлықсыз, қателесіп кетуден қорқақтайтын, ауызша жұмыстарға қарағанда оқу, жазбаша тапсырмаларды орындауы жөн көретін) студенттермен жұмыс жасаудың өзіндік ерешеліктері бар. Үндістан, Пәкістан студенттерінің этнопсихологиялық ерекшеліктеріне сәйкес, басым көпшілігі коммуникативті емес типке жататынын байқауға болады. Сол үшін де Үндістан студенттерімен жұмыс жасау барысында Шығыс менталитетінің ерекшеліктерін ескеру қажет. Азия елдерінен келген студенттермен жұмыс істейтін оқытушылар мен әдіскерлер, қарым-қатынастағы ұстамдылықтың ерекше қасиет болып саналатынын және студенттердің оқытушыдан кейін ғана сөйлеуге дағдыланғанын айтады.

Бұл ретте, әрине қазақ қоғамы мәдениетінің үнді мәдениетімен ұқсас тұстарын да айта кеткен жөн. Екі ел арасындағы қарым-қатынастың тамыры қазіргі Қазақстан аумағынан сақ тайпалары Үндістанға аттанып, сол жерде қуатты империяны негіздеген кезден бастау алады. Кейбір дереккөздер рухани ұстаз және буддизмнің негізін қалаушы Будда Гаутаманы сақ тайпасынан шыққанын алға тартады, яғни "Шакьямуни" (Сакьямуни) "шакьяның (сақтардың) ең ақылдысы" деген мағынамен байланыстырады. Үндістан халқы моральдық және әлеуметтік міндеттердің қатаң касталық иерархиясымен тығыз байланысты қоғам. Үнді студенттерінің бұл этнопсихологиялық ерекшеліктері оларға бірінші болып әңгіме бастауға, немесе ұжымдық талықлауларға, дискуссияларға белсенді қатысуға, тапсырмаларды тез орындауға және қандай да бір шешімдерді тез қабылдауға мүмкіндік бермейді.

XIII ғасырдың басында Үндістанда пайда болған Дели сұлтандығының бірігу ісінде Орталық Азиядан келген түркі әскери-феодалдық ақсүйектерінің рөлі зор болды. 320 жылға созылған Дели сұлтанаты Үндістанның солтүстігіндегі ең ірі мемлекет болды. Оның алғашқы негізін қалаушылардың бірі Мамлюк әулетінің өкілі Кутб уд-Дин Айбек болды. Кутб уд-Дин Айбек және Сұлтан Бейбарыс сияқты мамлюктердің көрнекті өкілдері және олардың ұрпақтары өз отандарынан тыс жерде қуатты мемлекеттер құрғанын атап өткен жөн. Осылайша өзара әрекеттесудің тілге де әсер еткенін байқауға болады. Бүгінгі таңда қазақ және хинди тілдерінде бірдей мағынасы бар көптеген ортақ сөздер бар. Мысалы, Үндістандағы "достық" сөзі - "Достық". "Мұхаббат" - қазақ тіліндегі "Махаббат", "жануар" - "джануар", "пияз"- "пияз" т.б. Үндістандағы жеті ұрпақтың өкілдерімен үйленуге тыйым салу, жаңа туған нәрестені туғаннан бастап шамамен 40 күн бойы бөтен адамдарға көрсетпеу сынды дәстүрлер де екі ел арасындағы мәдени ұқсастықтардың көрінісі [3,194].

Дегенмен де екі мәдениет арасындағы кейбір өзгешеліктер түсінбеушілік тудыруы мүмкін. Атап айтсақ, жалпы буддизм дініне сәйкес бар мәдениет – білім, ақиқат және даналық тыныш үнсіздікпен келеді деп мәлімдейді. Кейбір орыс ұлты мәдениетінен бойымызға сіңірген сөйлеу, мінез-құлықтың кейбір мәнерлері, сөйлеудің жылдам қарқыны, көп сөйлеу, шабуылдап сөйлеу сынды сәттер үнді студенттеріне жат қылық болып көрінуі мүмкін. Осы ретте, Ж.Б. Қоянбаев «Педагогика» атты еңбегінде адамда туа бітетін қасиеттер (шартты рефлекстердің фондысы – денені тік ұстап жүру, тілдің дамуы, ойлануға, еңбек етуге қабілеттілік, музыкаға бейімділік тағы да басқа іс-әрекеттері) нышан түрінде болады деп көрсетеді. Организмнің анатомиялық, физиологиялық ерекшеліктерінің дамуына қажетті табиғи мүмкіншіліктерді нышан дейміз. Нышан өздігінен дамымайды, оны дамыту тәрбиеге, әлеуметтік жағдайларға байланысты. Педагогика нәсілдік ерекшеліктер мен нышандардың ықпалын жоққа шығармайды, бірақ оларды жеке адамның дамуына шешуші фактор деп есептемейді деп атап көрсетеді [4,32].

Дәстүрлі түрде алып қарасақ, көбінесе тұлғааралық қарым-қатынас үшін сөйлеу этикетінің формулалары қиындық туғызады. Этикет – бұл ұлттық құбылыс. Бір халық арасында сыпайы деп саналатын нәрсе, екінші сұхбаттасушы үшін ұнамсыз көзқарас ретінде қалыптасуы мүмкін. Өзге елдердің студенттері үшін оқытушыны аты-жөнімен атау, басқа елдердегі қалыптасқан мәдениеттен ерекшеленетіндіктен бірашама қиындық туғызған. Сол себепті, Үндістаннан келген студенттер мұғалімге "мадам", "мырза", "оқытушы" сөздерін қолдану арқылы жүгінуді жөн көреді, өйткені аты-жөні мен әкесінің атын атау оқытушыны құрметтемегендік болып саналады деп есептейді. Сонымен қатар, қазақ есімдерінің фонетикалық және грамматикалық күрделілігі де қиындық тудырады. Оқытушылардың өздері шетелдіктердің есімдерін дұрыс айтуда айтарлықтай қиындықтарға тап болады, өйткені көптеген тілдер мен мәдениеттерде жеке есімдерді қолданудың өте күрделі жүйесі бар. Тұлғааралық қарым-қатынаста әрбірімізге есіміміздің қалай дыбысталатынына бейжай қарамайтынымызды ескеру қажет. Бұл ретте айта кететін жайт, халықаралық топтағы және үнді студенттері үшін күнделікті өмірдегі негізгі қарым-

қатынас құралы орыс тілі болып табылады. Бұл өз кезегінде қазақ тілін меңгеру үрдісін баяулатуға әсер ететіні анық.

Шетелдік аудиториямен жұмыс істейтін лингвист-оқытушылардың жалпы тәжірибесі бойынша, екі мәдениет арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды айқындау этностардың бір-бірін қабылдауына ықпал ететінін айғақтайды. Оның ішінде жалпыадамзаттық ортақ құндылықтарды да (отбасы, кәсіп, денсаулық және т.б.) қарастыруға болады. Әрине, тілді үйрену және дәрігер мамандығын игеру, адамды ұлттық-мәдени ойлау ерекшеліктерін, құндылық бағдарларын және т.б. көрсететін тілдік тұлға ретінде зерттеумен қатар жүреді. Дәл осындай түсінік арнасында шетелдік аудиторияда адамның өмір салтына байланысты мәселелер (салауатты өмір салты, зиянды әдеттер және т.б.) талқыланады.

Шетелдік студенттерге Қазақстандағы өзге ұлт өкілдерінің мәдениетімен ұштастыра отырып, көркем әдебиетпен таныстыру, олардың толерантты тілдік тұлғасын қалыптастыруға ықпал етеді. Қазақ тілін шет тілі ретінде оқытатын оқытушының жетістігі көбінесе аудиторияны қызықтыратын осы халықтардың мәдениаралық байланыстары туралы ақпаратты қаншалықты шығармашылықпен қолданатындығына байланысты. Мысалы, білім алушылардың көпмәдениетті өрісін қалыптастыруға жалпы әлемдік мәдениетке үлкен үлес қосқан белгілі жазушы, дәрігер, ғалымдардың (Авиценна, Рабиндранат Тагор, Махатма Ганди, Абай және т. б.) еңбектерімен таныстыру көп ықпал етеді.

Қазіргі уақытта лингводидактикада шетелдік оқу және кәсіби коммуникация бакалаврларын оқыту мәселелері белсенді зерттелуде. Ғылыми мәтіндердің белгілі бір типологияларының мысалдарымен, яғни кәсіби бағытталған оқытуға көп көңіл бөлінуде [5,58]. Бұл дегеніміз, қазақ тілін оқыту үрдісінде аталған мамандықпен байланысы әсіресе, медицина университеттері үшін өзекті. Медицина студенті үшін қазақ тілін мамандық тілі ретінде үйрену, оқыту үрдісіндегі басты ынталандырушы фактор болып табылады. Шетелдік медицина студенттерінің әдебиетке қарағанда биомедициналық бейіндегі оқулықтарға деген қызығушылықтарының жоғары екендігі анық. Медициналық мәтіндегі өзекті лексикалық және грамматикалық материал, медициналық емес мәтіндерге қарағанда тереңірек зерттеліп, жақсы игерілетіндігін көруге болады. Осы орайда зерттеуші Т.И. Трубникова студенттің білім алып жатқан негізгі мамандығына сай оңтайландырылған сөздіктің қажет екенін атап көрсетеді. Және ол сөздіктің энциклопедиялық және түсіндірме сөздік ретінде мамандардың жалпы әдістемелік нұсқауларымен құрастырылуы қажет екенін атап өтеді [6,114]. Мамандық бойынша оқу сөздігі тек қажет ғана емес, болашақ мамандарды оқытудың міндетті құралы болып табылады. Шетелдік студенттер оқудың кез-келген кезеңінде арнайы терминдерді немесе жаңа сөздерді түсіндіру үшін мұндай сөздікке үнемі жүгінуді қажет етеді.

Қазақстанға шетелдік студенттердің көпшілігі қарым-қатынас мәдениетін де, сөйлеуді де, тұрмыстық этикетті де білмей келеді. Осы ретте шетелдіктерді жаңа ортаға бейімдеу, мәдениетаралық қарым-қатынасқа үйрету білім беру қызметінің маңызды элементі болып табылады. Ол осы ретте оқытушының мінез-құлқы мен қарым-қатынасының маңыздылығын атап өтіп, қысым мен дидактикалық мазмұнда білім берудің қолайсыз екенін айтады. Яғни, оқытушы ерекше әдептілік танытып, өз мәдениетінен, шетелдік студенттерді алшақтататып, теріс көзқарас қалыптастырмайтындай білім беруі қажет. Керісінше мәдениеттерді өзара салыстыра отырып, сол арқылы ұлттар достастығын біріктіруге насихат жүргізуі қажет. Сонымен қатар, оқытудың өзара әрекеттесу үрдісінде оқытушы, шетелдік студенттердің жаңа ортаға, әсіресе жаңа елмен және оның мәдениетімен танысудың бастапқы кезеңінде сәтті бейімделуін оңтайландыру үшін, өздерінің мәдениаралық қарым-қатынас дағдыларын дамытуға дайын болуы керек.

Нәтижелер. Қазақ тілі – ағылшын тілінде сөйлейтін студенттер үшін шет тілі. Мұндай

білім беру жағдайында ағылшын тілі олар үшін делдал тілге айналады, бұл әсіресе филолог емес шетелдік студенттерге, атап айтқанда медицина студенттеріне қазақ тілін оқытуда ерекше маңызды. Осыған байланысты ағылшын тілін қазақ тілінде шет тілі ретінде сабақта қолдануға қатысты ұтымды тұстары анықталады. Пән мазмұны маңызды болмайынша ол пән бойынша білім мазмұны да маңызды бола алмайды. Ал пән көлемінде берілетін білімнің мазмұны маңызды бола тұра оны білім алушыға жеткізудің әдісі жетілмеген болса, онда сапалы білім беру мүмкін емес. Сондықтан пәнді оқыту әдістемесінің сапалылығы білім беру жүйесінде үлкен қызмет атқарады. Оқыту әдістемесінің жоғары деңгейде болуы білім беру сатыларының барлық кезеңдері үшін міндетті. Қазақ тілін жоғары мектепте оқыту ісін әдістемелік тұрғыда жеткілікті негіздеу аса маңызды [7, 65].

Шетелдік студенттердің алғашқы ағымы келе бастаған жылдары, оқытудың әртүрлі әдістері талқыланды. Соның ішінде делдал тілді қолдана отырып оқытудың тиімді тұстары саралана бастады. Алғашқыды қазақ тілі пәні оқытушылары оқу үрісін саналы-тәжірибелік әдіске сүйене отырып ұйымдастырды. Атап көрсетсек:

- тікелей әдіс, яғни студенттің берілген мәліметті бұлжылтпай қайталауы;

- саналы-салғастырмалы әдіс, студенттердің ана тілі мен қазақ тілін салыстырмалы түрде зерттеу;

- ұлттық-бағыттағы әдіс, студенттердің ана тілімен тіларалық салыстыруға негізделген;

- жазбаша сөйлеуге, оқуға үйретуге бағытталған грамматикалық-аударма әдіс, аудиовизуалды, суггестопедиялық және т.б. [8, 332].

Сондай-ақ шет тілін оқытудың интерактивті тәсілінің негізгі принциптері де мамандар тарапынан жіті зерттелінді. Аталған әдіске сай негізгі ерекшелігі - барлық студенттер үшін бірдей қызықты болып табылатын ақпаратты шет тілінде талқылап, әңгімелесу. Оқу үрдісінде оқытушының дәстүрлі рөлден, демократиялық еркін қарым-қатынас стиліне ауысуы да маңызды болып табылады [10, 87].

Аталған әдістердің барлығы тілдік құрамы әртүрлі гетерогенді топтарда, дайындық бөлімдерінде, қазақ тілі курстарында қазақ тілін үйренетін студенттерге арналған.

Уақыт өте келе әдістердің басым бөлігі біріктіріліп, коммуникативті тәсілге ауысты, нәтижесінде аталған әдістердің коммуникативті нұсқалары құрастырылды. Бұл әдістегі басымдылық сөйлеу дағдыларының табиғи қалыптасуына әсер ететін сөйлеу әрекеттерінің барлық түрлерін қолдануға бағыттылған.

Қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың заманауи әдіснамасының негізгі талабы - ағылшын тілін делдал тіл ретінде қолдануды қамтамасыз ететін коммуникативті сипатты сақтап қалу. Сол себепті қазақ тілін шет тілі ретінде оқытатын оқытушылардың бірнеше тілді, әсіресе ағылшын тілін меңгеруге көбірек көңіл бөлуі қажет. Білім беру және мәдениетаралық коммуникация саласында қызмет атқарғандықтан, заманауи маман уақыт талабына сай болу үшін қандай да бір шет тілін меңгеруі тиіс. Бұл талапты орындау арқылы оқытушы студенттің жеке басының дамуына және мәдениаралық қарым-қатынасының ұтымды орнығуына ықпал ете алады.

Қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту үрдісінде делдалдық тілді ұтымды пайдалану, студенттерге оқу материалын тиімді игеруге, жаңа білімді тез игеруге көмектесетінін атап өткен жөн. Көптеген әдіскерлер грамматикалық материалды делдал тілде жүргізудің артықшылықтарын, атап айтқанда, грамматиканы игеруді едәуір жеңілдететінін, оқу уақытын үнемдеуге көмектесетінін, осылайша ұтымды нәтиже беретінін мойындайды. Оқу үрдісін, әсіресе ересек аудиторияға грамматиканы делдал тілде түсіндірмеу – қазақ тілін меңгеру үрдісін баяулатуы және қиындатуы мүмкін. Мысалы, қазақ тіліндегі септік атауларын және оларды қолдану ережелерін ағылшын тілді аудиторияға ағылшын тілінде түсіндірсе, студенттер анағұрлым жақсы қабылдайды. Сондай-ақ оқытушының қазақ тілі алфавитін, кейбір терминдерді (әріптер, дыбыстар, дауысты дыбыстар, дауыссыз

дыбыстар, ашық, жабық дауысты дыбыстар, қатаң, ұяң, үнді дауыссыз дыбыстар, буынды) делдал тілде түсіндіре отырып, қазақ тіліне аударуы өте ұтымды әдіс болады. Аталған әдістер, аударма, семантизация әдісі ретінде ғылыми сөйлеу стилінің арнайы терминологиялық лексикасы мен лексикограммалық құрылымын зерттеуде өте тиімді болып табылады.

Оқыту тәжірибесіне сүйенсек, бастапқы кезеңде ағылшын тілді студенттермен делдал тілде сабақ өткізу оң нәтиже берген. Әрине, студенттің дайындық деңгейі неғұрлым жоғары болса, оның тілдік қабілеттері мен тіл үйренуге деген ынтасы неғұрлым дамыған болса, делдал тілді қолдану қажеттілігі де соғұрлым аз болады. Мұндай жағдайларда делдал тілді ұдайы қолдану бес-алты сабақпен шектеледі, содан кейін оны қолдану қарқындылығы біртіндеп төмендейді. Оқытушы семантизацияның көрнекі құралдары арқылы (оқулықтың суреттері, фотосуреттер, заттар, қозғалыстар) тек қазақ тілі құралдарын қолдануға тырысады. Бұл ретте оқытушыға оның шеберлігі, тәжірибесі мен шығармашылық көзқарасы да көмектеседі. Делдал тілді қолдана отырып, қазақ тілін шет тілі ретінде оқыту әдістемесі оқытудың бастапқы кезеңі үшін жасалынғанымен, орта және дамыған кезеңдерде де сәтті қолдануға болады. Әсіресе, біртекті тілдік құрамды топтарды оқытуда тиімді. Мұндай жағдайларда бұл әдіс оқытудың қарқындылығы мен тиімділігінің едәуір артуын қамтамасыз етеді, өйткені аталған әдіс оқу материалының үлкен көлемін қамтуға, оқу уақытын қысқартуға, оны дәлірек және тез қабылдауға және терең игеруге, ана тілінің теріс әсерлерін болдырмауға мүмкіндік береді.

Медицина университетін ағылшын тілінде оқу бағдарламасын таңдаған Үндістан, Пәкістан, Бангладеш, Судан және басқа да жақын және алыс шет елдерден келген студенттерді оқыту кезінде қазақ тілін шет тілі ретінде оқытуда ағылшын тілін қолданып оқыту әдістемесі кеңінен қолданылады. Бұл әдіс жаңа тілдік ортаға бейімделу үрдісін тегістеу және жеңілдету үшін қолданылады. Жұмыс атқаратын контингент - бірінші курсқа оқуға келген 17-18 жастағы Үнді, Пәкістандық студенттер - шет тілін, яғни қазақ тілін қабылдау тұрғысынан деңгейі төмен контингент. Оқытудың бастапқы кезеңінде, шетелдік студенттердің қазақ тілін меңгерудің нөлдік деңгейінде болуы, түркі тілдері, кириллица жазуынан бейхабар болуы, бұның барлығы қазақ тілін меңгеруге деген қиындықтарын тудырады.

Алайда студенттердің Қазақстандағы дәрігер мамандығы дипломын алуға деген ұмтылыстары, қазақ тілін болашақ мамандықтың тілі ретінде және қарым-қатынас құралы ретінде қарастыруы оқуға деген ынталарын қалыптастырады. Бұл өз кезегінде қазақ тілін қабылдауға психологиялық дайындықты қамтамасыз етеді. Бастапқы кезеңде делдал тілді қарқынды қолданып, уақыт өте келе қолдану мөлшерін азайтып оқыту, білім берудің инновациялық нысаны болып табылады. Сонымен қатар, шетелдік студенттердің Қазақстан университетіндегі қазіргі оқу жағдайында тез лингвистикалық бейімделуіне ықпал етуіне көмектесетін және оқу уақытын ұтымды пайдаланатын тәсіл болып табылады.

Делдал тілді қолдану сонымен қатар бірінші оқу жылының ағылшын бөлімі студенттерімен сыныптан тыс жұмыс жүргізгенде, тәрбиелік сипаттағы мәселелерді шешуге тиімді көмек көрсетеді. Ағылшын тілін білетін кураторлар студенттерге Қазақстан аумағындағы жеке және лингвистикалық, аймақтық және мәдени сипаттағы қауіпсіздік ережелерін түсіндіруі, олардың шетелдік ортаға ертерек әлеуметтік-мәдени бейімделуіне ықпал етеді.

Осылайша, осы бағыттағы жұмыс тәжірибесі, қазақ тілін шет тілі ретіндегі оқыту үрдісінде делдал тілді қолдану, шетелдік студенттерді оқытуға қойылатын жаңа талаптар жағдайындағы міндеттерді шешуге, тиімді оқу үрдісін ұйымдастыруға септігін тигізетін ұтымды инновациялық әдіс деуге негіз бар. Қазақстандағы медициналық білім алудың жыл сайын шетелдік студенттер арасында танымал бола бастауы заман ағымына сай білікті мамандарды даярлау қажеттілігіне әкелетіндігі сөзсіз. Осы тұста шетелдік

студенттердің, әсіресе бірінші курс студенттерінің, оның ішінде білім, ғылым және клиникалық бағытта білім алатын медицина студенттерінің жаңа ортаға бейімделу үрдісін барынша жеңілдетуде, ең алдымен, қазақ тілі пәні оқытушыларының алатын орны ерекше. Медициналық университеттерде шетелдік студенттердің әлеуметтік-психологиялық бейімделуін зерттей отырып, сол елдің тілін шетелдік студенттерге барынша тез қабылдауына жәрдемдесу, үйрету, ол тек елімізде ғана емес, әлемдік қоғамдастықта жоғары сапалы медициналық кадрларды даярлауға қажеттіліктің артуымен байланысты.

Қорытынды. Сонымен, шетелдік медицина студенттерімен жұмыс істейтін оқытушылар тек кәсіби білімді ғана емес, сонымен қатар лингвосоциумды педагогикалық басқару дағдыларына да ие болуы қажет. Қазақ тілін шет тілі ретінде оқытуда педагогикалық стратегияларды қолдану түрлері сан қырлы. Тек оны әдістемелік сауатты көзқарас арқылы оқыту үрдісін күшейтіп, студенттердің мүмкіндіктері мен күтілетін нәтижелеріне қарай бейімдеп, ұтымды қолдана білу қажет. О.Д. Митрофанова «Научный стиль речи: проблемы обучения» атты еңбегінде кез келген техникалық немесе медициналық ЖОО-да тіл пәндерінің жетекші пән емес екендігін ұмытпауымыз қажет екенін атап өтеді. Негізгі білім берудегі мақсат - кең ғылыми ой-өрісі бар, білімді, білікті мамандарды тәрбиелеу екенін атап көрсетеді [9,198]. Сәйкесінше, оқытушылардың оқу үрдісін осы мақсатқа сүйене отырып ұйымдастырғаны абзал. Бұл ретте болашақ жоғары білікті мамандарды жалпы педагогикалық қағидаттарға негіздей отырып даярлау өте маңызды болып табылады. Оның ішіндегі ең маңыздысы – оқыту мен тәрбиенің бірлігі қағидасы. Дәрігерлік – бұл дәрігердің өзінің кәсіби міндеттерін орындап қана қоймай, сонымен қатар моральдік және этикалық-деонтологиялық мәселелерді шешетін ерекше қызмет түрі екенін ескере отырып, медициналық студенттің жеке басын қалыптастырудағы тәрбиелік компонент міндетті болып табылады. Медициналық пәндердің тілін оқытудың тиімділігі көбінесе оқу процесін әдістемелік сауатты пәнаралық үйлестірумен байланысты болып келеді. Кафедрааралық және кафедраішілік оқу, оқу-әдістемелік құралдар мен бағдарламаларды құру арқылы шетелдік студенттердің кәсіби даярлығының жоғары сапасына қол жеткізуге болады. Аудиториялық және аудиториядан тыс жұмыстардың аталған барлық түрлері медициналық студенттерді халықаралық топтарға біріктіреді. Бірлескен іс-шаралар барысында тұлғааралық қатынастар жақсартады, студенттер арасындағы қайшылықтар тегістеледі, бұл олардың сөйлеу белсенділігінің артуына ықпал етеді және шет тілдік ортада әлеуметтік-мәдени бейімделу үрдісін тездетеді.

Әдебиеттер

1. Статистика системы образования Республики Казахстан. //Национальный сборник Astana – 2014. – Астана, 2014, – 109 б.
2. Баженов Д.В., Иванов А.Г., Мирзоева В.М. Психолого-педагогические факторы успешности подготовки иностранных учащихся в медицинском вузе // Высшее образование в России. 2011, №11. 70–76 с.
3. С. Ә. Тортаев. Орта ғасырлардағы Азия және Африка тарихы.— Алматы: Нұр-пресс, 2009. – 400 б.
4. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Университеттер студенттеріне арналған оқу құралы. – Алматы, 2002. – 384 б.
5. Пугачев И.А. Профессионально ориентированное обучение русскому языку как иностранному: теория, практика, технологии. Монография. – Москва: РУДН, 2016. – 483 с.
6. Трубникова Т.И. Влияние особенностей языка специальности на характер учебных пособий при профильно-ориентированном обучении русскому языку. Дисс. канд. педагог, наук. М., 1988. – 216 с.
7. Күзекова З., Жусанбаева С., Жарқынбекова Ш., Әлімбек Г. Қазақ тілі. Оқу құралы. – Алматы: Раритет, 2008. – 201 б.
8. Фомина Т. К. Социолингвистические аспекты обучения иностранных студентов на

отделении с частичным преподаванием на английском языке //Гуманитарное образование и медицина: сборник науч. тр. ВолГМУ. – Волгоград, 2003. – 330-335 с.

9. Митрофанова О.Д. Научный стиль речи: проблемы обучения. – Москва, Русский язык, 1976. – 200 с.

10. Пассов Е.И., Кузовлев В.П., Коростелев В.С. Цель обучения иностранному языку на современном этапе развития общества. Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия / Под ред. А.А. Леонтьева. – М., 1991.

М.Д. ЖОРОКПАЕВА, А.А. ОРАЛБЕКОВА
Медицинский университет Семей, Семей, Казахстан
Н.Х. ШАДИЕВА
Евразийский гуманитарный институт, Астана, Казахстан

СПЕЦИФИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ КАЗАХСКОГО КАК ИНОСТРАННОГО В МЕДИЦИНСКОМ ВУЗЕ

Аннотация. В статье рассматриваются особенности обучения иностранных студентов-медиков, описывается специфика организации учебного процесса и новые формы преподавания. Авторы обосновывают положение о том, что использование языка посредника является инновационной формой обучения и содействует успешной лингвистической и социальнокультурной адаптации студентов-иностранцев в современных условиях обучения в Казахском вузе. Исследование этой проблемы, проведенный авторами в рамках данного направления, указывает о том, что успешность работы преподавателя зависит насколько творчески учитель применяет методы педагогического управления предоставленным лингвоэтносоциумом. Значительную роль в медицинском вузе при этом играет связь обучения любого предмета с получаемой специальностью, в связи с чем язык медицинской науки становится, во-первых, основным мотивирующим фактором в обучении, во-вторых, расширяет объем профессиональной коммуникации, содействует инкультурации иноязычного человека как казахскую действительность, а значит, упрощает решение социопсихологических проблем. Также в статье обсуждаются основные методы адаптации иностранных студентов: психологические, социальные, этнические. Введение иностранных студентов в академические группы с казахскими студентами способствует лучшему усвоению установленного университетского порядка, осмыслению и усвоению новых культурных контекстов и смыслов вместе с ценностями новой социокультурной среды. Активное вовлечение иностранных студентов в учебно-воспитательный процесс формирует личность студента. Также затрагивается вопрос о повышении мотивации к изучению казахского языка иностранных студентов-медиков в связи с необходимостью использования его в качестве инструмента для овладения будущей специальностью. В данной статье авторы отмечают особую значимость и преимущества использования языка-посредника, а также рассматривает опыт использования языка-посредника в преподавании. Данные вопросы авторы статьи рассматривают, опираясь на многолетний опыт преподавательской работы с иностранными обучающимися в медицинском вузе.

Ключевые слова: зарубежные обучающиеся, опыт педагогов-лингвистов, формирование толерантного сознания, медицинский ВУЗ, педагогические управленческие навыки, коммуникативная компетенция, язык-посредник, адаптация.

M.D. ZHOROKPAEVA, A.A. ORALBEKOVA

Semey Medical University, Semey, Kazakhstan

N.SHADIYEVA

Eurasian Humanities Institute, Astana, Kazakhstan

SPECIFICITY PROFESSIONAL AND TEACHING ACTIVITIES OF KAZAKH AS A FOREIGN TEACHER IN A MEDICAL UNIVERSITY

Abstract. The article discusses the features of teaching foreign medical students, describes the specifics of the organization of the educational process and new forms of teaching. The authors substantiate the position that the use of the language of the intermediary is an innovative form of education and contributes to the successful linguistic and socio-cultural adaptation of foreign students in modern conditions of study at a Kazakhstani university. The study of this problem, conducted by the authors within this direction, indicates that the success of the work of a teacher depends not only on learning the language simultaneously with the study of a person as a linguistic personality, but also on how creatively the teacher applies the methods of pedagogical management of the provided linguoethnosociety. At the same time, a significant role in a medical university is played by the connection between teaching the discipline and the specialty received, in connection with which the language of medical science becomes. Firstly, the main motivating factor, and secondly, it expands the volume of professional communication, contributes to the enculturation of a foreign-speaking person into the Kazakh reality, and therefore, simplifies the solution of socio-psychological problems. The article also discusses the main methods of adaptation of foreign students: psychological, social, ethnic. The introduction of foreign students into academic groups with Kazakh students contributes to a better assimilation of the established university order, comprehension and assimilation of new cultural contexts and meanings along with the values of the new socio-cultural environment. The active involvement of foreign students in the educational process forms the personality of the student. It also touches upon the issue of increasing the motivation to study the Kazakh language of foreign medical students in connection with the need to use it as a tool for mastering the future specialty. In this article, the authors note the special significance and benefits of using an intermediary language. The authors of the article consider these issues based on many years of teaching experience with foreign students at a medical university.

Keywords: foreign students, experience of linguists, formation of tolerant consciousness, medical university, pedagogical management skills, communicative competence, intermediary language, adaptation.

References

1. Statistics of the education system of the Republic of Kazakhstan // National collection. – Astana, 2014. – Astana, 2014. – 109 p.
2. Bazhenov D.V., Ivanov A.G., Mirzoeva V.M. Psychological and pedagogical factors of successful training of foreign students in a medical university // Higher education in Russia. – 2011. No. 11. 70-76 p.
- 3 С. Ә. Tortaev. History of Asia and Africa in the Middle Ages. – Almaty: Nur-press, 2009. – 400 p.
- 4 Koyanbaev Zh.B., Koyanbaev R.M. Pedagogy. Textbook for university students. – Almaty, 2002. – 384 p.
- 5 Pugachev I.A. Professionally oriented teaching of Russian as a foreign language: theory, practice, technology. Monograph. – Moscow: RUDN University, 2016. – 483 p.
- 6 Trubnikova T.I. Influence of specialty language features on the nature of teaching aids in profile-oriented teaching of the Russian language. Diss. cand. teacher, science. – M., 1988. – 216 p.

7. Kuzekova Z., Zhusanbaeva S., Zharkynbekova Sh., Alimbek G. Kazakh language. Tutorial. – Almaty: Raritet, 2008. – 201 p.

8. Fomina T. K. Sociolinguistic aspects of teaching foreign students at the department with partial teaching in English // Humanitarian education and medicine: a collection of scientific. tr. VolIGMU. – Volgograd, 2003.– 330-335 p.

9 Mitrofanova O.D. Scientific style of speech: learning problems. – Moscow, Russian language, 1976. – 200 p.

10. Passov E.I., Kuzovlev V.P., Korostelev V.S. The purpose of learning a foreign language at the present stage of development of society. General Methods of Teaching Foreign Languages: Reader / Ed. A.A. Leontiev. – M., 1991.

Авторлар туралы мәліметтер:

Жорокпаева Мейрамгүл Досанқызы – педагогика ғылымдарының кандидаты Семей медицина университетінің доцент.м.а, Семей,Қазақстан

Жорокпаева Мейрамгүл Досановна – кандидат педагогических наук, и.о. доцента Медицинского университета Семей, Семей,Казахстан

Zhorokpaeva Meiramgul Dosanovna–Semey Medical University, a.p of the Department of General education disciplines, candidate of pedagogical sciences. Semey, Kazakhstan,

Оралбекова Айсара Аянқызы – гуманитарлық ғылымдар магистрі, Семей медицина университетінің аға оқытушысы, Семей, Қазақстан

Оралбекова Айсара Аянқызы – магистр гуманитарных наук, старший преподаватель Медицинского университета Семей,Семей, Казахстан.

OralbekovaAisara Ayankyzy – master of arts, Semey Medical University, Semey, Kazakhstan.

Шадиева Нұргүл Хамзаханқызы – педагогика ғылымдарының кандидаты, Еуразия гуманитарлық институтының доценті, Астана, Қазақстан

Шадиева Нургуль Хамзахановна – кандидат педагогических наук, доцент Евразийского гуманитарного института, Астана, Казахстан

Shadiyeva Nurgul Hamzahanovna – Candidate of Pedagogical Sciences, docent of the Eurasian Numanities Institute, Astana, Kazakhstan